

PODNIKOVÁ SPOLOČENSKÁ SPOTREBA A SOCIÁLNE NORMATÍVY V POĽNOHOSPODÁRSTVE SSR

S. Buchta, J. Barto

BUCHTA, S. — BARTO, J. (Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Bratislava): *Podniková spoločenská spotreba a sociálne normatívy v poľnohospodárstve*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 20, 1984, (1) : 31-43.

Na základe vyčerpávajúceho empirického výskumu za roky 1981 a 1982 autori analyzujú podnikovú spoločenskú spotrebu v JRD a ŠM SSR. Poukazujú na rozdielnu štruktúru a trendy podnikovej spoločenskej spotreby, a to tak u FKSP, ako aj u prevádzkových nákladov vynaložených na sociálny rozvoj (Úč 9A-01). Pomocou korelačnej a regresnej analýzy a ďalších štatistických metód navrhujú pre JRD a ŠM SSR sociálne normatívy neinvestičného charakteru, ktoré sa stávajú dôležitým nástrojom objektivizácie a ďalšieho zdokonaľovania sociálneho plánovania v poľnohospodárstve.

podniková spoločenská spotreba; sociálne normatívy; korelačná a regresná analýza; sociálne plánovanie; fond kultúrnych a sociálnych potrieb; upravené vlastné výkony

Charakteristickým znakom socialistickej spoločnosti je snaha o stále dokonalejšie uspokojovanie hmotných, kultúrnych a spoločenských potrieb obyvateľstva. Jednou z oblastí spoločenskej spotreby, ktorá ovplyvňuje životnú úroveň pracovníkov v poľnohospodárstve, je podniková spoločenská spotreba. Do tejto kategórie zahrňujeme vydané prostriedky z Fondu kultúrnych a sociálnych potrieb (FKSP) a náklady, ktoré sú zachytené v štat. výkaze Úč. 9A-01, časti I (Podniková spoločenská spotreba a položky sociálneho programu hrazené z neinvestičných nákladov). Podnikovú spoločenskú spotrebu teda tvoria výdavky z FKSP a Úč 9A-01. V našej analýze ju skúmame za roky 1981 a 1982 v prepočte na 1 prepočítaného pracovníka v JRD a ŠM SSR.

ANALÝZA FKSP

Čerpanie FKSP skúmame vo vzťahu k ekonomickým výsledkom podniku. Vychádzame z hypotézy o vzájomnej podmienenosti hospodárskych výsledkov a sociálneho rozvoja v JRD. Na ŠM tento vzťah nejestvuje v tak preukazateľnej podobe. Preto na ŠM bude aj tvorba normatívnych údajov odlišná od tvorby normatívov JRD. Hospodárske výsledky podniku sme merali upravenými vlastnými výkonmi prepočítanými na 1 pracovníka. Keď porovnáme priebeh čerpania FKSP za uvedené roky 1981 a 1982, vidíme, že u JRD s nižšími a priemernými hospodárskymi výsledkami je rast čerpania FKSP menej výrazný, u podni-

kov s dobrými a nadpriemernými hospodárskymi výsledkami je krivka rastu čerpania FKSP značne výrazná. Z hľadiska štruktúry čerpania jednotlivých položiek FKSP je v oboch rokoch výrazne na prvom mieste závodné stravovanie. Ak sa ale pozrieme na čo JRD v jednotlivých skupinách podnikov (podľa hospodárskych výsledkov) vynakladajú najviac finančných prostriedkov je zrejmé, že vo všetkých skupinách podnikov to sú výdaje na závodné stravovanie, s výnimkou podnikov s najlepšimi hospodárskymi výsledkami, kde najviac finančných prostriedkov vynakladajú na sociálne výpomoci. U ekonomicky slabých JRD náklady na závodné stravovanie „pohltnú“ značnú časť celého FKSP, takže na financovanie ostatných aktivít FKSP už nie je dostatočné množstvo prostriedkov. Naopak ekonomicky prosperujúce podniky dokážu pokryť aj financovanie ostatných položiek FKSP, ktoré sú pre uspokojenie potrieb pracujúcich rovnako dôležité.

Na štátnych majetkoch vychádza tvorba FKSP z iných princípov ako v JRD. Tento fakt spolu s ďalšími skutočnosťami sa odráža aj v reálnom čerpaní tohoto fondu. Predovšetkým priemerné čerpanie FKSP na 1 pracovníka za priemer rokov 1981 a 1982 je u ŠM o 270 Kčs nižšie ako v JRD, t. j. keď vezmeme za základ celkové čerpanie JRD, je to rozdiel 31,3 %. Z hľadiska výšky čerpania je u ŠM na prvom mieste v čerpaní prostriedkov z FKSP závodné stravovanie, bez ohľadu na hospodárske výsledky podniku. Rovnaká tendencia (až na JRD s najlepšimi hospodárskymi výsledkami) sa prejavila aj u JRD. Pritom poradie na ďalších miestach je u JRD a ŠM rozdielne.

Z analýzy empirických dát vyplýva značná štrukturálna rozdielnosť v čerpaní FKSP u JRD a ŠM. U JRD sa potvrdilo, že čerpanie tohoto fondu je rovnomernejšie rozložené na viac sociálnych aktivít. Na ŠM sa čerpanie FKSP kumuluje do niekoľkých sociálnych aktivít a na ostávajúce položky FKSP sa už prostriedky nedostávajú. Celkové čerpanie FKSP v absolútnych hodnotách je vo všetkých položkách u JRD vyššie ako na ŠM, s výnimkou pôžičiek na bytové účely a na nábytok. Tieto položky sú v štruktúre čerpania FKSP na ŠM značne početné. FKSP na ŠM tvorí výrazne menšiu časť celkovej podnikovej spoločenskej spotreby. Variačné rozpätie v čerpaní na ŠM za uvedené roky tvorí len 170 Kčs, ale u JRD 866 Kčs. U JRD s najlepšimi hospodárskymi výsledkami v štruktúre podnikovej spoločenskej spotreby FKSP prevažuje (tvorí 55,1 %), ale na ŠM FKSP tvorí (a to u podnikov s najlepšimi hospodárskymi výsledkami) maximálne 37,7 % z celkovej podnikovej spoločenskej spotreby.

ANALÝZA ČERPANIA PREVÁDZKOVÝCH PROSTRIEDKOV EVIDOVANÝCH V ÚČ 9A-01

U čerpania ďalších neinvestičných prostriedkov na sociálny rozvoj podniku mimo FKSP (t. j. z prevádzkových nákladov), evidovaných vo výkaze ÚČ 9A-01, je u JRD vidieť vo väčšine uvedených aktivít štatisticky významná súvislosť medzi dosahovanými hospodárskymi výsledkami a úrovňou rozvoja jednotlivých aktivít. Je zaujímavé, ale zase celkom pochopiteľné, že u prostriedkov na nábor a stabilizáciu je štatisticky významná negatívna závislosť. To vychádza zákonite z toho, že ekonomicky silné podniky vynakladajú na túto činnosť relatívne málo fi-

nančných prostriedkov, kdežto podniky ekonomicky slabé naopak vynakladajú na nábor a stabilizáciu pracovníkov pomerne veľké prostriedky (tak napríklad v priemere obidvoch sledovaných rokov JRD v skupine do 25 000 UVV na 1 pracovníka vynaložili na túto činnosť 228 Kčs na 1 pracovníka, ale podniky, ktoré dosahujú najlepšie hospodárske výsledky, vynaložili na nábor a stabilizáciu len 82 Kčs na 1 pracovníka). Ukazuje sa tu stará známa pravda, že jedným z najpôsobivejších stabilizačných faktorov je celková ekonomická situácia podniku, ktorá potom i sekundárne determinuje ďalšie faktory.

Priebeh čerpania prostriedkov z Úč 9A-01 má u JRD (vzhľadom na hospodárske výsledky) rozkolísaný vzostupný trend. Celkové čerpanie bolo v roku 1982 vyššie ako v roku 1981. V priemere obidvoch rokov sa ukazuje, že čerpanie prostriedkov evidovaných vo výkaze Úč 9A-01 je vyššie než čerpanie FKSP v JRD s relatívne horšími a priemernými ekonomickými výsledkami. A naopak u JRD ekonomicky silných, ktoré dosahujú dobré výsledky, v štruktúre čerpania podnikovej spoločenskej spotreby prevažuje čerpanie FKSP nad čerpaním prevádzkových prostriedkov. Určitú hranicu tohoto zlomu v štruktúre podnikovej spoločenskej spotreby tvoria podniky, ktoré dosahujú na 1 pracovníka okolo 50 000 UVV. Tento stav ukazuje, že FKSP nadobúda ešte významnejšiu funkciu práve v ekonomicky silných JRD. U JRD, ktoré nedosahujú žiadúce ekonomické výsledky vidíme, že znížené čerpanie FKSP je kompenzované zvýšenou spotrebou prevádzkových nákladov.

Z hľadiska štruktúry čerpania jednotlivých položiek Úč 9A-01 vidieť, že viac ako polovicu celkového čerpania neinvestičných prevádzkových prostriedkov na sociálny rozvoj tvoria náklady na závodné stravovanie a náklady na ochranné pracovné pomôcky. Na ďalších miestach sú ostatné náklady na sociálnu prácu, náklady na nábor a stabilizáciu pracovníkov a náklady na rekreáciu. Z prevádzkových prostriedkov sa najmenej čerpá na zdravotnú starostlivosť a telovýchovnú a športovú činnosť.

Priemerné čerpanie prostriedkov z Úč 9A-01 za obidva sledované roky je na ŠM vyššie o 355 Kčs, t. j. o 38,5 % ako v JRD. Zistilo sa, že aj u Úč 9A-01 na ŠM sa koncentruje prevažne časť prostriedkov do niekoľkých sociálnych činností a rozvoj ostatných sociálnych aktivít je nedostatočný. Je zaujímavé, že najvyššie čerpanie na ŠM vykazujú podniky s najhoršími ekonomickými výsledkami. Výšku tohoto čerpania (t. j. 1384 Kčs na pracovníka) nedosahujú ani JRD s najlepšimi hospodárskymi výsledkami.

Priebeh čerpania prostriedkov evidovaných vo výkaze Úč 9A-01 na ŠM je odlišný od rovnakého čerpania v JRD. Čerpanie prostriedkov z Úč 9A-01 na ŠM sa pohybuje vo vyššej polohe ako rovnaké čerpanie u JRD. Na ŠM nedochádza u ekonomicky vyspelých podnikov k tak výraznému rastu ako u JRD. Rovnako čerpanie FKSP u ŠM neprevyšuje čerpanie prostriedkov z Úč 9A-01, ako tomu bolo u JRD (aj keď len u JRD s najlepšimi hospodárskymi výsledkami). Z uvedeného vidieť, že v štruktúre podnikovej spoločenskej spotreby na ŠM prevažujú prostriedky z nákladov evidovaných vo výkaze Úč 9A-01.

ANALÝZA CELKOVEJ PODNIKOVEJ SPOLOČENSKEJ SPOTREBY

Z hľadiska celkovej štruktúry čerpania podnikovej spoločenskej spotreby sa u JRD najviac čerpajú prostriedky na závodné stravovanie a rekreáciu, najmenej na zdravotnú starostlivosť.

V priemere sa v roku 1982 čerpalo viac prostriedkov oproti roku 1981. Ak porovnáme čerpanie celkovej podnikovej spotreby u JRD za uvedené roky, vidíme, že u podnikov s nižšími upravenými výkonmi došlo k miernemu poklesu podnikovej spotreby až do výšky 35 000 ÚVV na 1 pracovníka, a po dosiahnutí tejto hranice dochádza k prudkému rastu podnikovej spotreby. V jednotlivých skupinách podnikov podľa ekonomických výsledkov vidieť prudký lineárny vzrast čerpania prostriedkov na rekreáciu. JRD s najlepšimi hospodárskymi výsledkami v priemere čerpajú aj viac ako 500 Kčs na 1 pracovníka. Rovnaký trend lineárneho vzrastu vykazuje aj vzdelávacia, politicko-výchovná, kultúrna a záujmová činnosť a prostriedky na odmeny a dary. Ostatné aktivity nemajú taký výrazný lineárny vzrast, majú vzrastajúcu tendenciu s určitými výkyvmi. Na ŠM je podniková spoločenská spotreba najvyššia u podnikov s najhoršími hospodárskymi výsledkami, s vzrastom upravených vlastných výkonov klesá až do výšky okolo 40 000 Kčs a po dosiahnutí tejto hranice podniková spoločenská spotreba vzrastá.

Podniková spoločenská spotreba je u ekonomicky slabších a priemerných ŠM vyššia než u rovnako hospodáriacich JRD. Určitou hranicou je tu dosiahnutie 40 000 — 45 000 Kčs ÚVV na 1 pracovníka. Po dosiahnutí tejto hranice dochádza k opačnej tendencii, tzn. že podniková spoločenská spotreba je u ekonomicky prosperujúcich ŠM nižšia ako u ekonomicky vyspelých JRD. V celkovom priemere je však podniková spoločenská spotreba za skúmané obdobie na ŠM vyššia o 84 Kčs u JRD (t. j. o 4,5 %, keď vezmeme za základ podnikovú spoločenskú spotrebu v JRD).

V celkovom priemere čerpania podnikovej spoločenskej spotreby (bez ohľadu na jednotlivé skupiny podnikov) sa u JRD preukázala mierne prevaha prostriedkov evidovaných v štatistickom výkaze Úč 9A-01 (teda prevádzkových nákladov). V roku 1981 to bolo 51,2 %, v roku 1982 52,1 %, v priemere obidvoch rokov to bolo 51,7 %. Tento tesný pomer umožňuje aj u ekonomicky vyspelých podnikov obrátený pomer, t. j. prevahu FKSP nad prevádzkovými nákladmi, ako sme to už popísali v predchádzajúcom texte.

Na ŠM vidieť v štruktúre čerpania podnikovej spoločenskej spotreby výraznú prevahu prevádzkových nákladov nad čerpaním FKSP. V roku 1981 to bolo 68,8 %, v roku 1982 67,8 % v priemere obidvoch rokov 68,3 %. Táto značne výrazná diferenciácia neumožňuje v jednotlivých skupinách podnikov obrátený vzťah. To nám opäť dokumentuje už konštatovanú skutočnosť, že na ŠM je nedostatočné čerpanie FKSP kompenzované zvýšeným čerpaním prevádzkových prostriedkov. Naskytá sa tu otázka, či by nebolo vhodnejšie zmeniť tvorbu FKSP na ŠM, a tým by došlo aj k celkovej zmene čerpania FKSP. Týmto spôsobom by sa mohli ušetriť určité prevádzkové náklady, ktoré doteraz ŠM vynakladajú na podnikovú spoločenskú spotrebu.

Z uvedeného tiež vyplýva, že u JRD sa rozdiely medzi jednotlivými zložkami podnikovej spoločenskej spotreby stierajú, dochádza k urči-

tému vyváženému dynamickému stavu. Zdá sa, že tento stav relatívnej rovnováhy v štruktúre čerpania podnikovej spoločenskej spotreby je pre súčasnú dobu relatívne vyhovujúci. Pre perspektívne plánovanie tejto problematiky však musíme celkom zákonite predpokladať postupné zvýšenie významu a dôležitosti FKSP, ako základného zdroja pre podnikovú spoločenskú spotrebu. Do budúcnosti by sa malo rátať s postupným zvyšovaním podielu tohoto fondu v podnikovej spoločenskej spotrebe. Tento trend už v podstate naznačujú práve ekonomicky najvyspelejšie JRD SSR.

Keď zrekapitulujeme uvedené skutočnosti, môžeme konštatovať, že v priemere je podniková spoločenská spotreba vyššia na ŠM o 4,5 %, než v JRD, ale v ekonomicky vyspelých JRD je situácia opačná, tzn. že táto skupina JRD má podnikovú spoločenskú spotrebu výrazne vyššiu než na ŠM. Ukazuje sa, že táto zatiaľ len čiastočná prevaha JRD nad ŠM v podnikovej spoločenskej spotrebe sa bude ďalej zvyšovať a rozširovať, najmä po znížení výdavkov na prípravu mládeže na povolanie na ŠM. Z hľadiska podielu jednotlivých zložiek podnikovej spoločenskej spotreby je na ŠM výrazná diferenciácia medzi týmito zložkami, ale u JRD ide o akýsi dynamický stav rovnováhy. Z hľadiska tvorby sociálnych noratívov je dôležitou skutočnosťou štatisticky signifikantná závislosť medzi podnikovou spoločenskou spotrebou a hospodárskymi výsledkami u JRD, ktorá nám umožnila použiť ako metódu tejto tvorby lineárnu regresiu.

TVORBA ORIENTAČNÝCH NÁKLADOVÝCH SOCIÁLNYCH NORMATÍVOV NEINVESTIČNÉHO CHARAKTERU PRE JRD A ŠM

Nákladové sociálne noratívy neinvestičného charakteru definujeme ako hodnotu, ktorá vyjadruje dosiahnutú úroveň a nutné náklady na určitú sociálnu aktivitu hodnotove vyjadrenú. Sociálny noratív v tomto poňatí je určitá charakteristika relácie medzi celkovou ekonomickou úrovňou podniku a úrovňou sociálneho rozvoja. Uvedený noratív teda vyjadruje aj určité ekonomické predpoklady pre dosiahnutie sociálneho rozvoja. Umožňuje nielen plánovať rozvoj určitej sociálnej činnosti, ale aj odstraňovať neopodstatnené rozdiely v približne rovnakých podmienkach v úrovni a kvalite sociálneho rozvoja. V tomto zmysle plnia aj funkciu nástroja na zvýšenie objektivizácie a efektívnosti sociálneho plánovania v závislosti od ekonomických možností a predpokladov, teda aj nástroja na zdokonaľovanie sociálneho rozvoja. Sociálny noratív teda chápeme ako známy a platný údaj, vyjadrujúci veľkosť určitej veličiny v závislosti od inej veličiny. Inými slovami povedané je možné uviesť charakteristiku noratívu ako plánovacieho ukazovateľa, ktorý určuje pre určité obdobie veľkosť „niečoho“ v závislosti od „niečoho iného“.

V sociálnej oblasti už do určitej miery existuje určitá noratívna základňa pre niektoré oblasti sociálneho rozvoja, napr. normy bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, kapacít hygienických zariadení na pracovisku atď. Tieto normy neboli doposiaľ metodicky začlenené do sociálneho plánovania. Sociálne noratívy nesmú byť nástrojom minimalizácie, redukovania a iných spôsobov obmedzovania kvantitatívnych a kvalitatívnych parametrov sociálneho rozvoja. Tieto tendencie sú ne-

správne už preto, že sú v rozpore s celospoločenskou líniou ďalšieho uspokojovania rastúcich a meniacich sa potrieb pracujúcich.

Sociálne normatívy majú význam len v prípade, že majú svoje adekvátne miesto v procese plánovania sociálneho rozvoja, keď sa uplatňujú v súvislosti s inými nástrojmi plánovania a riadenia. Mali by sa stať nástrojom konvergenie ekonomického a sociálneho plánovania. To znamená, že sociálne normatívy musia vyjadrovať dve hlavné dimenzie:

- dimenziu sociálnu ako cieľovú,
- dimenziu ekonomickú ako inštrumenálnu.

V prvej etape prác sme analyzovali a vyhodnocovali empirické údaje, ktoré ukázali značnú mieru inkonzistencie vo vykazovaných údajoch. Z tohoto dôvodu sme boli nútení vykonať i určité korekcie (odstránenie extrémnych hodnôt a nevalidných údajov, najmä na ŠM).

Metodologicky sme problém tvorby normatívov vyriešili tak, že celý základný súbor JRD a ŠM v SSR sme diferencovali do niekoľkých relatívne porovnateľných podsúborov podľa hospodárskych výsledkov podniku. Pri operacionalizácii tejto kategórie sme zvolili ako vhodné kvantifikačné hľadisko upravené vlastné výkony na 1 prepočítaného pracovníka. Rovnako všetky sociálne aktivity sme postavili na spoločný základ, a to prepočtom týchto hodnôt na jedného pracovníka. Tým sa vyriešila tvorba i aplikácia týchto normatívov pre všetky poľnohospodárske podniky bez ohľadu na ich veľkosť a počet pracovníkov. Upravené vlastné výkony sú syntetickým ukazovateľom odzrkadľujúcim hospodárske výsledky podniku a celkovú úroveň jeho ekonomiky. Metódou lineárnej regresnej analýzy sme hľadali najvhodnejšiu formu uvedenej väzby. Lineárna regresná funkcia má tvar:

$$y = a + b_{yx} \cdot x$$

kde: x — nezávisle premenná (v našom prípade upravené vlastné výkony),
 y — závisle premenná (charakteristika sociálneho charakteru),
 a — konštanta,
 b — regresný koeficient.

Týmto spôsobom sme modelovali vzťahy medzi uvedenými charakteristikami a súčasne sa tu do tvorby sociálnych normatívov dostala aj heterogenita a rôznorodosť ekonomických podmienok a tým aj sociálneho rozvoja. Na základe zistených korelačných závislostí sme pristúpili k výpočtu normatívov pomocou lineárnych regresných funkcií. Normatívy pre ŠM sme touto metódou nestanovovali. Použili sme tu analýzu rozptylu a niektoré ďalšie štatistické metódy.

Z uvedeného vyplýva, že každé JRD si môže napláňovať konkrétnu hodnotu čerpania FKSP, prevádzkových nákladov na sociálny rozvoj a celkovú spoločenskú spotrebu (samozrejme, že aj výdavky na jednotlivé sociálne činnosti) podľa napláňovaných upravených vlastných výkonov. To výrazným spôsobom uľahčí plánovanie nákladov na sociálny rozvoj a dokumentuje nám to aj výraznú inštrumentálnu funkciu sociálnych normatívov ako nástroja riadenia. Otázkou zostáva ešte doba platnosti normatívu, resp. jeho obmena. Podľa nášho názoru by sa mali sociálne normatívy obmeňovať vždy v každej novej päťročnici. Teda dobu platnosti vymedzujeme na 4 až 5 rokov. Konečné stanovisko však

I. Normatívne hodnoty čerpania jednotlivých aktivít FKSP u JRD SSR. — The normative values of drawing of different items from the Fund of Cultural and Social Expenses in cooperative farms in the Slovak Socialist Republic

Druh aktivity	Normatívna hodnota	Priemer	Počet podn.	a	b	r
Na kultúrne zariadenia	27—144	61	267	— 6,6389	0,00167	0,2760++
Na politicko-výchovnú činnosť ZO ROH	54—214	108	456	7,65795	0,00229	0,2860++
Na závodné stravovanie	68—310	156	466	— 1,46729	0,00346	0,3053++
Na pôžičky:						
Na bytové účely	22—187	80	162	— 24,9041	0,00235	0,2810++
Na nábytok	35—165	69	123	— 2,41852	0,00186	0,2183+
Na zdravotnícke zariadenia	12—65	29	53	— 3,64058	0,00076	0,2799++
Na ambulantnú kúpeľnú starostlivosť	0—77	22	207	— 25,73701	0,00114	0,4238++
Na jasle	0—159	29	23	— 93,4451	0,00280	0,6127++
Na materské školy	21—28	24	139	19,42779	0,00009	0,0276
Na rekreačné zariadenia	0—285	79	64	— 161,21746	0,00496	0,4628++
Na dopravné a ubytovanie	0—268	80	244	— 86,9561	0,00394	0,3622++
Na poukazy na výberovú rekreáciu ROH:						
v tuzemsku	18—112	49	523	— 8,78642	0,00134	0,3388++
v zahraničí	16—268	102	483	— 56,60768	0,00361	0,4275++
Na pionierske tábory	14—109	48	504	— 12,6643	0,00135	0,4919++
Na telovýchovnú a športovú činnosť	9—81	34	418	— 10,97037	0,00102	0,3277++
Na sociálne výpomoci	0—348	127	500	— 99,2398	0,00497	0,5182++
Ostatné čerpanie: interné	33—236	93	397	— 24,7903	0,00290	0,3267++
externé	40—96	53	199	23,4308	0,00081	0,1242
Na nepeňažné odmeny a dary	13—128	52	493	— 19,6713	0,00164	0,3374++
Čerpanie celkom	219—2048	862	548	— 304,05188	0,02613	0,6855++

+ 5% hladina významnosti; ++ 1% hladina významnosti

II. Normatívne hodnoty čerpania jednotlivých aktivít Úč 9A-01 u JRD SSR. — The normative values of drawing of different items from the account Úč 9A-01 in cooperative farms in the Slovak Socialist Republic

Druh aktivity	Normatívna hodnota	Priemer	Počet podn.	a	b	r
Výchova a vzdelávanie	39 — 133	74	354	11,98404	0,00134	0,2521 ⁺⁺
Príprava mládeže na povolanie	51 — 40	44	193	54,22	— 0,00016	— 0,0443
Zdravotná starostlivosť	5 — 73	29	100	— 14,21	0,00097	0,2896 ⁺⁺
Závodné stravovanie	194 — 360	256	458	147,1941	0,00236	0,1115 ⁺
Kultúrna a záujmová činnosť	24 — 168	71	252	— 17,60631	0,00206	0,2772 ⁺⁺
Rekreácia	41 — 353	143	269	— 48,0729	0,00446	0,3354 ⁺⁺
Telovýchovná a športová činnosť	6 — 87	33	330	— 17,088	0,00116	0,3740 ⁺⁺
Jasle	27 — 168	90	29	— 13,5976	0,00202	0,2035
Materské školy	72 — 84	66	206	67,87799	0,00018	0,0201
Ochranné pracovné pomôcky	220 — 348	264	501	182,84929	0,00184	0,1536 ⁺⁺
Nábor a stabilizácia pracovníkov	251 — 51	159	385	307,86894	— 0,00285	— 0,1142 ⁺
Ostatné náklady na soc. prácu	81 — 295	163	342	19,92337	0,00306	0,1696 ⁺⁺
Neinvestičné náklady celkom	697 — 1330	922	548	516,2856	0,00904	0,2063 ⁺⁺

⁺5% hladina významnosti

⁺⁺ 1% hladina významnosti

III. Normatívne hodnoty čerpania celkovej podnikovej spoločenskej spotreby u JRD SSR. — The normative values of drawing of the total on-farm social expenses in cooperative farms in the Slovak Socialist Republic

Druh aktivity	Normatívna hodnota	Priemer	Počet podn.	a	b	r
Vzdelávacia, polit.-výchovná, kultúrna a záujmová činnosť	112 — 486	241	539	4,44593	0,00535	0,3688 ⁺⁺
Zdravotná starostlivosť	0 — 105	34	271	— 30,09475	0,0015	0,3952 ⁺⁺
Závodné stravovanie	223 — 643	381	506	102,42014	0,00601	0,2210 ⁺⁺
Rekreačná činnosť	63 — 773	312	544	— 140,19076	0,01015	0,4886 ⁺⁺
Telovýchovná a športová činnosť	14 — 139	58	447	— 21,77055	0,00179	0,3240 ⁺⁺
Jasle	0 — 215	81	40	— 64,05969	0,0031	0,3225 ⁺⁺
Materské školy	75 — 93	73	232	69,9484	0,00026	0,0273
Odmeny a dary	46 — 365	161	515	— 45,43479	0,00456	0,2656 ⁺⁺
Neinvestičné náklady celkom	916 — 3378	1784	548	212,16806	0,03518	0,5356 ⁺⁺

+ 5% hladina významnosti

++ 1% hladina významnosti

bude známe až po štádiu overovania normatífov priamo v poľnohospodárskej praxi.

V tab. I, II a III sú znázornené normatívne hodnoty jednotlivých sociálnych aktivít FKSP, Úč 9A-01 a celkovej spoločenskej spotreby. Okrem normatívnych hodnôt je uvedený vážený aritmetický priemer, počet podnikov (t. j. JRD kde sa uvedená aktivita vyskytovala), ďalej konštanta a , regresný koeficient b a korelačný koeficient r . Uvedené normatívne rozmedzie je vymedzené hranicou 20 000 Kčs UVV/prac. pre spodnú hranicu normatívneho rozpätia a 90 000 Kčs UVV/prac. pre hornú hranicu uvedenej normy.

Tak napríklad keď chceme určiť normatív pre aktivitu FKSP — politicko-výchovná činnosť ZO ROH u JRD, ktoré plánuje 50 000 Kčs UVV/prac., je postup nasledujúci: dosadíme do rovnice $y = a + bx$, t. j. $7,65795 + 0,00229 \times 50\,000 = 122,158$, tzn. že toto družstvo by malo vyčerpať na uvedenú aktivitu ročne na 1 pracovníka 122 Kčs. Celkové čerpanie FKSP na 1 pracovníka by malo pri UVV 50 000 Kčs/prac. činiť 1002 Kčs ($y = -304,05188 + 0,02613 \times 50\,000 = 1002,45$).

IV. Normatívne hodnoty čerpania jednotlivých aktivít FKSP na ŠM SSR. — The normative values of drawing of different items from the Fund of Cultural and Social Expenses in state farms in the Slovak Socialist Republic

Druh aktivity	Priemer	Normatívne rozpätie
Na kultúrne zariadenia	32	23 — 56
Na politicko-výchovnú činnosť ZO ROH	111	92 — 154
Na závodné stravovanie	122	91 — 176
Na pôžičky: na bytové účely	110	76 — 167
na nábytok	106	80 — 159
Na zdravotnícke zariadenia	28	8 — 41
Na ambulantnú kúpeľnú starostlivosť	16	6 — 23
Na jasle	4	3 — 10
Na materské škôlky	9	3 — 18
Na rekreačné zariadenia	26	20 — 45
Na dopravné a ubytovanie pri rekreácii	43	22 — 68
Na poukazy na výberovú rekreáciu ROH:		
v tuzemsku	27	13 — 43
v zahraničí	40	31 — 69
Na pionierske tábory	36	21 — 51
Na telovýchovné a športové zariadenia	27	19 — 42
Na sociálne výpomoci	10	5 — 16
Na nepeňažné odmeny a dary	25	18 — 41
Ostatné čerpanie: interné	32	25 — 60
externé	20	13 — 40
Celkom čerpanie	589	507 — 783

Rovnakým spôsobom sa postupuje aj u výkazu Úč 9A-01, t. j. prostriedky čerpané z prevádzkových prostriedkov (tab. II), a u celkovej podnikovej spoločenskej spotreby (tab. III). Keď napr. JRD plánuje 50 000 Kčs UVV/prac., potom celková podniková spoločenská spotreba bude robiť 1971 Kčs na 1 pracovníka (t. j. $212,16806 + 0,03518 \times 50\,000 = 1971$ Kčs/prac.). Z uvedeného vidieť, že mechanizmus plánovania prostriedkov na podnikovú spoločenskú spotrebu i na jednotlivé sociálne aktivity je veľmi jednoduchý. Do rovnice lineárnej regresie $y = a + bx$ sa dosadí vypočítaná konštanta a , regresný koeficient b a plánované upravené výkony x . Týmto spôsobom dostaneme hodnotu y , t. j. závisle premennú (charakteristiku sociálneho charakteru).

Orientačné sociálne normatívy neinvestičného charakteru pre ŠM sú v rovnakom členení ako u JRD zachytené v tab. IV, V a VI. Keď porovnáваме normatívne hodnoty jednotlivých aktivít u FKSP, Úč 9A-01 a celkovej spoločenskej spotreby medzi JRD a ŠM, vidíme, že navrhnuté normatívne hodnoty sú na ŠM výrazne nižšie než v JRD (určitú výnimku vidieť na ŠM v Úč 9A-01).

Uvedené normatívy sme nestanovovali pomocou lineárnej regresie, ale vychádzali sme tu z analýzy rozptylu a stredných hodnôt. Preto tieto normatívy nie sú také presné ako u JRD, ale sú naozaj len orientačné. Pritom tú časť normatívneho rozpätia, ktorá je pod priemerom, môžeme charakterizovať ako štandardný normatív, a tú časť, ktorá je nad priemerom, ako progresívny normatív. Základným cieľom pri konštrukcii týchto normatívov bola požiadavka postupného vyrovňavania sociálneho rozvoja medzi ŠM a JRD, teda o určitý žiadúci vývoj v sociálnom systéme ŠM. V reálnom rozložení jednotlivých sociálnych aktivít

V. Normatívne hodnoty čerpania jednotlivých aktivít Úč 9A-01 na ŠM SSR. — The normative values of drawing of different items from the account Úč 9A-01 in state farms in the Slovak Socialist Republic

Druh aktivity	Priemer	Normatívne rozpätie
Výchova a vzdelávanie	71	58 — 115
Príprava mládeže na povolanie	145	130 — 210
Zdravotná starostlivosť	51	38 — 85
Závodné stravovanie	289	270 — 480
Kultúrna a záujmová činnosť	54	48 — 96
Rekreácia	81	62 — 140
Telovýchovná a športová činnosť	31	23 — 55
Predškolské zariadenia:		
Jasle	20	16 — 45
Materské škôlky	65	60 — 138
Ochranné pracovné pomôcky	381	326 — 501
Nábor a stabilizácia pracovníkov	174	201 — 65
Ostatné náklady na sociálnu prácu	82	67 — 130
Celkom	1194	1080 — 1350

VI. Normatívne hodnoty čerpania celkovej spoločenskej spotreby na ŠM SSR. — The normative values of drawing of the total on-farm social expenses in state farms in the Slovak Socialist Republic

Druh aktivity	Priemer	Normatívne rozpätie
Vzdelávacia, politicko-výchovná, kultúrna a záujmová činnosť	317	235 — 581
Zdravotná starostlivosť	47	25 — 86
Závodné stravovanie	379	340 — 611
Rekreačná činnosť	178	120 — 319
Telovýchovná a športová činnosť	44	21 — 86
Jasle	48	31 — 70
Materské škôlky	70	55 — 151
Odmeny a dary	93	64 — 172
Neinvestičné náklady celkom	1765	1587 — 2133

bolo nutné urobiť určité vecné korekcie, aby sa odstránili chybné hodnoty, ktoré skresľovali skutočný stav. Preto sme boli nútení prepočítat jednotlivé stredné hodnoty, smerodajné odchýlky, rozptyl a variačné koeficienty. Celkove je nutné povedať, že sociálne normatívy neinvestičného charakteru pre ŠM majú len orientačný charakter a musia nutne prejsť štádiom verifikácie a overovania.

Vytvorený súbor sociálnych normatívov neinvestičného charakteru umožní v plánovacej praxi definovať budúce sociálne možnosti podniku na základe ekonomických parametrov podnikového rozvoja, čo pri znalosti sociálnych cieľov v podstate umožňuje definovať v pláne potrebný rozsah vložených a vynaložených prostriedkov na sociálny rozvoj. Sociálne normatívy tak umožnia aj aktívne vstupovať do plánovacieho procesu a ovplyvňovať ho vo všetkých jeho fázach.

Došlo dňa 10. 11. 1983

БУХТА, С. — БАРТО, Я. (Научно-исследовательский институт экономики сельского хозяйства и продовольствия, Братислава): Внутрихозяйственное общественное потребление и социальные нормативы в сельском хозяйстве ССР. Сбор. УВТИЗ - Sociol. Zeměd., 20, 1984 (1) : 31-43.

На основе исчерпывающего эмпирического исследования за 1981 и 1982 годы авторы анализируют внутрихозяйственное общественное потребление в единых сельскохозяйственных кооперативах и госхозах ССР. Обращается внимание на различную структуру и разные тренды внутрихозяйственного общественного потребления, а именно как у фонда культурных и социальных нужд, так и у производственных расходов на социальное развитие (Ст 9А — 01). Путем корреляционного и регрессионного анализа и других статистических методов авторы предлагают для ЕСХК и госхозов ССР социальные нормативы неинвестиционного характера, которые становятся важным рычагом объективизации и дальнейшего совершенствования социального планирования в сельском хозяйстве.

внутрихозяйственное общественное потребление; социальные нормативы; корреляционный и регрессионный анализ; социальное планирование; фонд культурных и социальных нужд; урегулированные собственные выработки

BUCHTA, S. — BARTO, J. (Economic Research Institute for Agriculture and Food, Bratislava): *On-farm Social Consumption and Social Norms in Agriculture in the Slovak Socialist Republic*. Sbor. ÚVTIZ - Sociol. Zeměd., 20, 1984 (1) : 31-43.

On the basis of an exhaustive empiric research performed in the years 1981 and 1982, social consumption in cooperative farms and in state farms in the Slovak Socialist Republic was analyzed. Different structure and trends of on-farm social consumption are pointed out both of the funds of cultural and social expenses and of the operating costs expended on social development (Uč 9A-01). By means of correlation and regression analyses and other statistical methods social norms of non-investment character are proposed for cooperative farms and state farms. These norms are becoming an important tool of the objectivization and further improvement of social planning in agriculture.

on-farm social consumption; social norms; correlation and regression analyses; social planning; fund of cultural and social expenses; adjusted prime outputs

Adresa autorov:

PhDr. Stanislav Buchta, doc. PhDr. Jaroslav Barto, CSc., Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55, 824 80 Bratislava
